

Observatoriu este de done ori in
septembra, mercrea si sambata.
Pretiul
pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl.,
pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa
cu 1 fl. mai multe pe anu; — trimis
cu posta in lantinu monachiei
pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl.
— In strainatate pe 1 anu 10 fl.
sau 22 franci, pe 6 luni 5 fl. sau
11 franci; — numeri singuratici se
dau cate cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politico, national-economicu si literariu.

Nr. 45.

Sibiu, 3/15 Iunie 1878.

Anulu I.

Sistem'a federalismului in parlamentulu din Vien'a

Acele popora ale monachiei austro-unguresci, care nu se potu impacă nici cu dualismul, nici cu centralismul vigorosu că celu din Francia de mai inainte, dorescu din totu sufletulu introducerea sistemei federalistice. Dara adversarii acestei sisteme inversiunati cumu suntu asupr'a ei, au facutu din tr'ensa specie de momia (matahala, ciuha), cu care voru se sparie tota lumea. Din acésta causa este forte necessaru, că inainte de a vedé cumu fu tractatu federalismul in parlamentulu imperiale, se-i cautam dreptu in fața să se-i aflam a deverat'a semnificatiune, pe care i-o dau aparatori ei in acésta monachia.

Foedus-eris, cuventu latinescu, in politica sinonimu cu francesculu l'alliance-legatintia, contractu strinsu, pentru vre-unu scopu mare. Foedus se dicea odiniora mai multu numai despre legatintiele facute intre doue seau mai multe staturi spre scopuri bellice. In acelu sensu nu poti spariá pe nimeni cu acestu cuventu. Dela an. 1785 una parte din colonistii Americei septemtrionale resculati contra Angliei si-au datu numele de federalisti, si legatur'a facuta intre densii o numira federalismu, de unde apoi se dice: republica federala, in locu de a se dice: republica intrunita din mai multe staturi. In decursulu revolutiunei franceze dela 1789 deputati alesi din provincii vediendu tirani'a esercitata de Comun'a capitalei Parisu si de cluburile ei asupr'a provinciilor Franciei, s'au confederatu, adeca intrunitu intre sene cu scopu de a infrená terorismulu. Acestei partide i se dete apoi nume de federalista, cunoscuta dupa aceea si sub nume de Gironde (La Gironde). Aceste impregiurari, că adeca numirile de federatiune si federalismu s'au datu mai antainu in sensu strinsu politico in doue staturi pe atunci revoltate si republicane, au provocatu in totu staturile monarchice ura si persecutiune infricosiata asupr'a loru. S'a intemplatu inse lucru singulariu, că chiar si pe atunci si mai tardiu, potemu dice pâna in dilele nostre, intre staturile care persecutau mai cumplitu federalismul erau unele, care de-si monarchice, in fapta si de dreptu erau fundate pe federalismu. Asia a fost Germania intréga, asia imperiulu Austriei, asia Svedia si Norvegi'a, chiar si nefericit'a Polonia. Deutscher Bund ce insema elu mai pucinu, de cătu confederatiune

politica a mai multoru staturi germane? Imperiulu Austriei consideratu dupa totu trecutulu seu, nu a fostu decât unu statu monarchicu compusu din mai multe provincie, care totu se bucurasera odiniora de drepturi suverane, dara simtindu-se fia-care mai neputintiose de cătu că se-si pota apara singure independenti'a, se invoira a se legă intre sene, adeca a se confederá prin unu contractu indissolubile sub conducerea unicei dinastii Habsburg, sub conditiune inse, ca fia-care se 'si conserve una buna parte din drepturile sale de autonomia, si că nici-un'a din provinciile intrunite intr'unu statu se nu se pota amestecá in afacerile interne provinciali ale altora, éra de alta parte pe potestatea centrale a statului o investira cu totu atributile absolutu necesarie spre a o pune in stare de a-le apară si protege pe tote, atâtua inlaintru cătu si in afara. Éta esentia drepturilor historice de autonomia provincialor din care este compusa monarchia augustei case Habsburg. Déca in cursulu evenimentelor, provinciile au perduto successive mai multe din primitivele loru drepturi de autonomia, acésta s'a intemplatu din cause pe care histori'a fia-carei provincii le-a specificatu si conservatu. Au intrenutu adeca unele epoce, in care absolutismul si reactiunea intinsa preste tota Europ'a strabatuse si incóce, că se incalce preste provincie si se le confisce drepturile, seau celu pucinu se le suspinda pe unu timpu óre-care. Dara mai nici-un'a provincia n'a fostu, care in casuri de acele se nu'si fi ridicatu vocea protestandu pentru calcarea drepturilor sale historice. Se dicea de es. pâna in 1848, că asia numitele provincii hereditarie suntu gubernate in sistema absolutistica. Asia este; dara nici absolutismul celu mai rigorosu nu a cutiediatu a-le cassá cu totulu, de es. dietele loru; le-au restrinsu numai dreptulu, numindu-le cu terminulu curiosu de: Postulaten-Landtage, care insemnă, că dietele provinciali au dreptulu de a-si manifesta greutatile si asupririle de care aru fi suferindu, si a postula (cere, pretende) vindecarea loru. In an. 1848 statulu absolutisticu abdică de voia de nevoia si dice provincialor: Autonomia vostra historica se fia restaurata; totu odata inse ele se se oblige a formá unu corpu legislativu central, adica unu parlamentu compusu din representanti alesi in fia-care provincia in proportiune anumita, pentru-ca monarchulu se impartia cu elu drepturile suverane

ale statului spre a-le esercitá impreuna. Asia se nascu parlamentulu centrale din Vien'a. Ungaria se opuse acelei reforme radicali cu armele impuminate. Boem'a cerea pentru sene mai mari drepturi de cătu avusera alte provincii cislaitane; Veneto-Lombardia nu mai voia se recunoscă nici chiaru dinasti'a, se sculă totu cu arme, cu scopu de a se incorporă la Itali'a. Urmările acelor neintielegeri funeste suntu in memoria prospeta la toti.

Dupa cei 10 ani ai absolutismului monarchulu se adresă cu diplom'a sa din 20. octobre 1860 in eternu memorabile, prin care dîse poporului: Éta drepturile historice si autonomia provincialor monachiei Mele locuite de voi. Adunati-ve in dietele vostre provinciali, consultati asupr'a reformelor absolutu necesarie, pretinse de spiritulu umanitatiei si alu luminelor acestui secolu; veniti apoi prin representantii vostrui intr'unu parlamentu central, spre a decide impreuna cu Mine in afacerile comune toturor provincialor si absolutu necesarie pentru sustinerea, consolidarea si gloria monachiei.

Cetăsca ori-cine făra preocupatiune preainalt'a diploma din 20. octobre 1860 si ce va află in tr'insa? Puru si simplu restaurata vechia sistema federalistica, pe care fusesese intemeliată monarchia, si a carei nota caracteristica este respectarea drepturilor de autonomia a fia-carei provincii in parte, totu-odata inse innoirea legaturilor indissolubili ale toturor provincialor intr'unu statu, cu singur'a differentia, că acesta de aci inainte se nu mai pota recadă in absolutismu, ci se fia si se remana statu constitutionale, a carui constitutiune inse nu mai poate fi strinsu centralista că se absorbă autonomia provincialor, ci numai centralisata moderata, pre cătu adeca cere neaparatu asecurarea unitatii statului.

(Va urmă).

O voce seriosa in óra suprema către clerurile romane si fruntasii poporului romanu in caus'a instructiunii populare.

De unu archipresbiteru.

Budapest 1878. (8-vo micu pagina 46.)

(Urmare.)

Barbatii nostri cei mai esperti 'si diceau: „Numai bunulu Dumnedieu poate prevede, că si ce felu de schimbări si prefaceri mai potu obveni in politica; deci se ne ingrigim si se ne consoli-

Foisióra „Observatoriului“.

Manusile lui Omer-pasia.

Comunicata de I. G. Baritiu.

Pe la anulu 1834 venise la Vidinu unu june, care dorea se vorbescă lui Hussein-pasia, comandantulu acelei fortaretie. Acelu june era frumosu că o femeia si inspiră respectu asemenea unui semi-dieu. Elu avea o facia alba si curata, nisice ochi blandi si petrundietori, o talia puternica si totusi elastica. Turcii cari au superstitionea fisionomielor, 'lu primira cu respectu si amicabilu si 'i aratara locuint'a pasiei.

Hussein isi stabilise locuint'a sa de campania sub unu cortu splendidu. Junele necunoscutu 'i se presentă, inse tocmai intr'unu momentu, candu Hussein era reu dispusu.

„Ce vrei?“ intreba cu o voce dura Hussein pe solicitantulu inopportunu.

„A intra in serviciulu escelentiei vostre.“

„Am servitori dejă prea multi. Pléca.“

In Turcia este permis si ómeniloru celoru de rangu inferior se faca presente la domnii cei mari, fara că acésta se li se considere ca o necuvintia. Junele scóse deci din buzunariulu seu unu micu pachetu bine invelit u si 'lu oferi pasiei, rogandu'l u se nu 'lu refuse.

„Ce este acésta?“ intreba pasi'a, dupa-ce desfac pachetulu.

„Manusi, escelentia.“

„Si la ce servescu acestea?“

„Candu veti ambla prin sôre, radiele lui nu ve voru innegri manile. — Hussein avea mani forte albe — „si candu veti tinea frenele calului vostru, degetele vostre nu voru fi frcate de asprimea pielei.“

„Si cumu se imbraca aceste manusi?“

„Junele trase o manusia pe man'a pasiei.

„Si pe ceealalta.“

Junele urmă si acestui ordinu. Dupa aceea Hussein batu de trei-ori in palme, pe care le tienea radicate de asupra capului seu, pre candu oficiarii suitei sale intrara in cortu si admirara acea parechia de manusi.

Acestei parechi de manusi, care multu tempu au fostu obiectulu de admiratiune alu pasiei si alu intregului seu statu majoru, avu a multiam necunoscutulu primirea sa in serviciulu pasiei si postulu seu de adjutantu.

Acestu necunoscutu era Mihailu Lattas, nascutu in Croati'a, odiniora sub-inspectoru in corpulu austriacu pentru punti si siosele — era dupa aceea Omer-pasia, supremulu comandante alu trupelor turcesci.

Ce indemnase óre pe acestu june barbatu fara patria, pe acestu fugariu fara midilöce, pe acestu croatu devenit u turcu, se 'si puna viitorulu si destinulu seu pe o parechie de manusi?

Michailu era alu patrulea fiu alu lui Petru Lattas, unu sub-locotenent austriacu, onestu, inse seracu. In copilaria sa Mihailu a fostu de o constitutiune asia de infirma, in cătu au scapatu de mórte numai prin admirabilele ingrijiri ale mamei sale.

Cu 18 ani elu se inrola si fu primitu in corpulu pentru punti si siosele cu resedint'a in Karlstadt. Cu 20 de ani elu fu numit u sub-inspectoru la Zara in Dalmatia. Compromis fiindu in ochii chefului seu maioru Knezig, elu in anulu 1833 se espatriase de buna voia si ajunse pe teritoriulu turcescu, avendu numai căteva cechini in punga.*

Primulu satu turcescu prin care trecu se numea Omer-Uras; trecându la islamismu elu luă deodata cu turbanul si numele de Omer si din intemplare ajunse in Bosni'a. Pe drumu se intalni cu cátiva carausi, cari 'lu atacara si 'lu despoiara pâna la piele, lasandu'l u asia golu pe drumulu tieriei. Unu tieranu care 'lu vediu, luandu'l u sine 'i dete vestimente si ceva bani

*) Omeru-pasia s'a nascutu pe la inceputulu anului 1806.
Red.

si asia elu ajunse la Banjaluka, unde pentru că se pota trai, intră că fetioru de bolta la unu neguiaitoriu. Aici ilu asteptă o consolare, care era pe aproape se 'lu faca a se abate dela carier'a lui predestinata. Neguiaitoriu avea o fiica prea frumosă, ceea ce 'i spusese ânm'a lui Omer indata candu o vediu pentru prim'a óra. Fét'a din partea ei érasi nu putea privi fara mila pe acestu esilatu de sorte, pe acestu ingineru bravu si abilu schimbatu in fecriu de bolta; ea nu putea vedea acele mani albe si fine si totusi venosé si puternice, carora le parea cu greu se pôrte pén'a in locu de spada. Cei doui tineri se intielegea fara se 'si fi vorbitu si tatalu 'i intielegea pe ambii, fara se aiba lipsa de confidenți'a loru.

Intr'o demânătia neguiaitoriu tramise lui Omer doue cutii: una contineau verig'a de fidantiatu impreuna cu inventariulu neguiaitoriu seu, éra ceealalta o punga plina cu aur si o spada de Damascu. Omer a intielesu la momentul alternativ'a ce 'i se prezenta: Ori avea neguiaitoriu impreuna cu man'a fiicei sale, séu despartirea si carier'a militara cu bani de drumu pâna la taber'a cea mai de aproape. Omeru alese inventariulu si verig'a si inapoi spad'a si pung'a.

In diu'a urmatória junii se fidantira spre bucuria intregei familii. A dou'a di inse dupa fidantire — logodire — copil'a se bolnavi asia, că preste optu dile dupa aceea murí in braciale tatalui si ale fidantiatului ei.

Dupa mórtea fiicei sale, neguiaitoriu luă érasi spad'a si pung'a 'i-o dete lui Omer dicendu'i: „D-dieu asia a voită; asia au fostu scrisu, că gloria se 'ti fia mai fidela decât amorulu!“ De astădata Omer nu mai refusă, ci plecă la Vidinu, unde ajunse adjutantulu lui Hussein.

Dupa mórtea pasiei din Vidinu, Omeru se duse la Constantinopole, inaintandu din gradu in gradu ajunse la rangulu de mustru si la anulu 1852—54 au fostu numit u comandantu supremu alu armatei ottomane.

La acésta au ajunsu elu prin ajutoriulu unei parechi de manusi puse in mani bune.

Ori-ce inserate,
se platesc pe serie séu linia, cu
litere merunte garmondu, la prima
publicare căte 7 or., la adou'a si a
treia căte 6 or. v. a. si preste aceea
30 or. de timbru la tesaurului publicu.
Prenumeratiile se potu face in
modul celu mai usor prin assem-
natuniile postei statului, adresate de
a dreptulu la Redactiunes Diariului
Observatoriulu in Sibiu.

dâmu bine noi în sinulu nostru, pe terenul bisericesc, unde și astăzi totu suntemu mai multu noi de noi. Pentru că daca biserică strabuna atuncia, pe acelle timpuri grele și critice, ne-a pututu ocroti și scuti, fără indoiela ea ne va ocroti și în viitoru, cându s-ar schimbă impregiurările."

Manecandu din acestu principiu, ambele biserice romane din Transilvania, adeca: cea greco-orientale și cea greco-catholică, desvoltara unu zelui și o activitate mare intru a se consolidă și a se ridică la gradul de odinișă de Metropolii de sine statatōrie, și a se intruni cu toti conaționalii și coreligionarii loru de prin episcopile sufragane din Ungaria și Banatu. Astăzi ajunseram bucuriă de a vedea dōue Metropolii romane, ună greco-orientala în Sibiu, cu două episcopii sufragane, și altă greco-catholică în Blasius, cu trei episcopii sufragane.

Dupa redobandirea Metropoliei gr. orientale la 1864, metropolitul de pia memoria Andrei Siaguna, nu se odihni, pana cându nu ajunsese a esoperă bisericei sale gr. orientale dreptul de sinodalitate, său adeca o constituione biserică, unu dreptu normatu în principiu prin art. IX de lege din 1868 și specificat în asia numitulu „Statutu organic alu bisericei ortodoxe gr. or. romane din Ungaria și Transilvania.“

In urmă a acestor rezultate frumose, la cari noi Romanii amu ajunsu, de si prin multă si grea truda, totusi intr-unu timpu relativmente forte scurtu, aru crede cineva, că viitorul nostru ar fi pe deplinu ascurtat, și că noi astăzi, pe acestu teren, după lege cu totul alu nostru, amu inainta cu pasi rapedi spre scopulu ce urmarim, alu prosperezii și regenerării noastre moderne; eu inse privindu in realitate cele ce se petrecu si manifesta in sinulu nostru, tare me temu, că lucrul in adeveru nu este asia, si că progresul ce ni-lu inchipuimus, si de care vorbim adeseori intre noi, este mai multu o iluzie.

Nu dicu că nu s-ar fi facutu in multe privinție si in multe părți, in ambele biserice romane progrese frumose in timpul mai recente, progrese cu cari inainte numai de 20—30 de ani ne-amu fi credutu apropiati forte de celealte confesiuni si nationalitati din patria; dar facia cū recerintele timpului de astăzi, tōte progresele la cari au ajunsu alte nationalitati si confesiuni, vomu astăzi sunt de totu mici si neinsemnate, in totu casulu multu mai mici si neinsemnate, decat se putem afirmă, că ne-amu apropiat de nivelul pe care se află alte confesiuni si nationalitati din patria, ca se putem concurge si rivaliză cu ele intru atingerea scopurilor vietii. Astăzi esaminandu seriosu starea noastră de acumu cu progresele ce amu facutu, vomu astăzi, că si materialminte si spiritualminte suntemu innapoia mai tuturor celor alalți compatrioti, macar că prea pucini dintr ei se bucura de drepturi, de autonomia si constitutiune, de Metropolii si Episcopii, ca ale noastre ale Romanilor de ambe confesiunile. Mai multu, asemenadu preste totu starea noastră de astăzi cu starea noastră numai de inainte cu 20—30 de ani, si judecandu fără preocupatiune, dar cu buna cumpenire a imprejurărilor, va trebui se recunoștemu, că pre cātu amu inaintat in unele părți, si in unele privinție, pre cātu amu datu inderetru in altele, si inca dintre cele mai momentuoase. Deci voindu noi a ni face bilantul de progresu, trebuie se punem in cumpena atâtua avantagiale cascigate in unele parti si privinție, cătu si perderile ce amu suferit in alte momente său directiuni. Urmandu astăzi, si mai luandu in combinatiune si progresele ce au facutu, si cu cari ne-au intrecutu alte popore conlocuitōrie, de alte confesiuni si nationalitati, va trebui se ni formam convictiunea că, dieu stămu mai reu, de cumu ne-amu indatinat a crede noi despre noi!

Cându facu aceste descoperiri sincere, rogutu se nu mi se iee in nume de reu; căci nu le facu ca se descuragiez, ci le facu din motivul, ca aratandu adeverată noastră stare, aratand'o din partea ei cea neplacuta, se nu o mai ignoramu, ci se ne cugetam a o indrepta, pana cându nu este prea tardiu. Nu-mi potui ascunde aceste convictiuni nici din acel motiv, ca se nu pecatuesc contra bisericei si națiunei prin aceea, că de si vediendu si recunoscendu eu reulu, nu asi fi incercat a trage a supra-i atentiu de celor chiamati a-lu vindeca, pana cându se mai pote si nu este pre tardiu!

II. Care se fia caușă a cātăi stări? care se fia caușă a decaderii noastre?

Specialu cu privire la starea cea trista a noastră, a poporului nostru, ni se obtrude intrebarea: cari

se fia causele, de acestu poporu chiaru pe timpul celui mai seriosu progresu la altii, decade rapede si se impucina asia de tare? Cări se fia causele de poporul nostru a scapatu atâtua de multu pe la orasie, si că seracesce pe di ce merge si pre la sate? Cări se fia causele, de elu in mare parte a ajunsu astăzi servitorii altora, mai multu ca inainte de 1848, cându era in iobagia? Care se fia caușă, de strainii veniti mai ieri-alaltaieri intre noi, au ajunsu păna intru atâtua de asupra noastră, in cătu se ne desmostenescă cu usiurintia, chiaru cu voi'a noastră, se ne scotă păna si din caminele parintesci, si astfelii se domnesca preste poporului nostru si preste cele mai sacre interese ale acestui?

Cându amintescu eu aci de „straini“, sumu prea de parte de a intielegu pre națiunea magiara, astăzi domnitōria său in fruntea afacerilor in patria, său pre vreo parte a poporului ei. Poporul si resp. națiunea magiara, de atâtua de lungu timpu cu noi pe acestu pamant, scimu bine că nu numera intre straini. Sub straini intielegu pre cei ce numai de curendu, de cāteva diecenie, mai veritosu dela cladirile drumurilor ferate au venit si s'au asiediatu intre noi; intielegu pre aceia, cari păna ieri-alalta-ieri erau in conditiuni multu mai rele ca noi, fară picu de mosă si fără nici unu dreptu politicu, si cari astăzi prin muncă si iste-timea loru, si prin speculatiuni de totu feliul, si-au cāstigatu multime de averi, si si-au facutu servitori cu miile dintre romanii nostri, servitori cari nu luera pe tocmă de 52, său 104 de dile, ca in timpii iobagiei, ci lucra cāte 365 de dile in anu, altii in tota vieti'a loru; si inca pentru cătu pretiu lucru? tocmai pentru atâtua, cătu au de lipsa, ca se-si sustienă biét'a amarita de vietia de pe o de pe alta!

In faci'a a cātăi stări de lucruri, firesc că trebuie se se intrebe omulu: cari se fia causele? Au dōra acei straini au vr'unu talismanu, vr'unu farmecu? său că dōra sunt mai lucratori, mai diligenti, mai crutatori, mai religiosi, si asia mai placuti lui Dumnedieu, de cătu poporului nostru? Dupa mine — nu; nici un'a din tōte acestea; ci caușă principala a decaderei poporului nostru este, că pre cāndu acei straini au venit intre ai nostri cu carte, adeca cu invietatura, cu o cultura superioara, asia cumu o cere spiritulu timpului de astăzi, ai nostri sunt fără carte, adeca nu au invietatura si cultură ceruta de timpul si imprejurăurile de astăzi; si asia lips'a a cātăi culture face pre ai nostri inferiori, adeca: necapabili său neharnici de a sustine concuriția, a tienă pasu in desvoltare si vietia cu strainii veniti intre noi din tieri mai civilisate.

(Va urma)

Socialismul.

De cāndu cu atentatele comise in Berolinu asupra imperatului Germaniei de cătra unii strengari desperati, Europa intrăga se occupa din nou si dōra că nici-o data, de teoriile socialismului. Unele diarie inse din Ungaria tienu, că tierile noastre n'au se pōrte grija de socialism, din cauza că la noi nu sunt sute de mii si milioane de proletari de aceia, carii cāndu se culca săr'a, nu sciu de cātu in dioa urmatōria voru avea se imbuce macar pane uscată. Noi suntemu cu totul de alta parere si credem că periculele socialismului sunt multu mai apropiate de noi, prin urmare că elu merita se fia cunoscutu si studiatu bine de timpuriu, că se nu ne afle in nesciuntia si intunecime. De cā ideile si teoriile socialistice n'au apucat a se manifesta si in acēsta monarchia prin incercari de a restaura societatea din fundamentele sale, nu este inse mai puținu adeverat, că elementele socialismului se află si la noi in abundanta, numai cătu nu sunt matore spre a se organiza si manifesta in vietia practica. Ar fi inse vai de dilele noastre, de cā elementele socialismului ajunse odata la matoritate că se dicem asia, si organizarea loru practica ar lua o directiune funesta, buna-ōra că asia numită comuna din Parisu in 1871/2, său chiaru in luna trecuta proletarii din Anglia, carii prefacura in ruine cāteva fabrici de cele mai mari, nimicindu averi de milioane; eră in momentele de față infricosată agitatōne socialistice din Germania, unde nici averea nici chiaru persoană nu mai este sigura de atacurile unei clase de oameni, care este neasemenat mai numerosă decat se fi credutu vreodata chiaru gubernale tierilor germane. Migratiunea proletarilor din Germania inunda neincetata tierile austriace, Ungaria, Transilvania, chiaru si România si una parte a tierilor transdanubiani; era intre acei proletari nu se numea numai asia numită classe a profesionistilor si agricultorilor ajunsi la sapa

de lemn, ci si unu altu proletariu forte periculosu, compusu din multime, de oameni trecuti prin scōele sencundare (gimnasiali, reali) si chiaru prin facultati, dura periori de fome in tēr'a loru. De aici ne potem explica, cumu se intempla, că in Ungaria sub titlu de clasăa laboratorilor omenii cu diecile de mii propagă doctrinele socialistice si se încercă a realiza celu puținu una parte din ele.

Acei socialisti tienuseră in dilele pascilor una adunare in B.-Pesta, precum arataseram cu alta ocazie, era la Rosalii avura unu alu doilea congresu totu acolo. Pentru că se cunoscem natura socialismului din Ungaria, inregistramu aci in scurtu conclusele congresului loru din urma. Cele mai de frunte sunt:

Drepturile politice si libertatile omenesci se se intindă preste toti fora nici-o diferența de naționalitate, avere si confesiuni, stergându-se ori-care censu, se se introduca sufragiul (votul) universale. Impozitele indirekte se se stergă si inlocuiescă cu impozitul directu gradat, după ayerea si venitulu fiacarui locitoriu. Tota inveniatură scolastică păna susu la universitate se fia gratuita, fără nici-unu didactru (taxa scolastică). Procesele se se judece prin judecători alesi de parti si fără taxe; advocatură se fia cu totul libera. Timpul de lucru pentru muncitorii se fia fixat la 10 ore pe dī, cu simbria de 1 fl. 50 cr., era baiati mai mici de 14 ani se nu fia pusă la nici-unu lucru greu, nici femeile se nu fia lasate a lucra cu pericolul sanatătiei si moralităției (in fabrice). Muncitorii in locu de a fi opriti, se fia indemnati de către guvernul a se insocă, reunii si consulta despre starea clasei loru. Principali capitaliști (maiestrii, fabricanti etc.) se fia obligati prin lege, că venitulu netto (curat) se luu impartia cu muncitorii intr-o proporție dreptă, care ar resulta din computurile intreprinderei, si cu interventiunea auctoritatilor. Muncă de dumineca si serbatori se fia opriți sub grea pedepsa. In legea industriale se se introduca unele reforme.

Intru altele congresulu dela Rosalii decurse in tota regulă, că si celu dela pasci. In cătu pentru calitatea conluseloru, chiaru si diariile ministeriali afa că acele sunt păna acumu destulu de moderate si că ele merita tota atentiu de legislatiunei si a guvernului, că unele care n'au a face cu comunismul grosolanu, ci tindu numai a pune freu plutocratiei, rapacității capitaliștilor de sute de mii si de milioane. Bine va fi se se facă concesiuni acestei specii de socialism, păna nu 'si va inalta capul celu din Germania in dimensiunea ce a luat elu acolo.

Transilvania.

Sibiu, 2/14 Juniu. Ordinile venite pentru mobilisare au insuflatul acumu că si in alte epoci turburose, grija mare in populatiunile tierei. In desertul li se spune, că se chiama din rezerve numai vreo 16 mii de fetori spre completarea companiilor, si că scopulu nu ar fi altul, decat o paza mai buna pe la fruntarile de către România; ca-ci făimele castiga aripi totu mai mari din ce mergu mai departe. Dara scie si poporul combina. Paza la fruntarile? Contra cui? Aprópe unu anu se batura in vecinatatea noastră si nu mai fu nici-o paza asia batajosa pe la strimitori, nici la fortificatiunii passagere, dintre care cāteva voru costa cāte 100 si mai bine de mii, nu a cugetatu nimeni. Si apoi tocmai cuma, pre cāndu congresulu europen se aduna inadinsu cu scopulu pronuntiatu de a impaca lumea si anume a regula definitiv cestiunea orientale, fetorii nostri se fia smulsi dela lucrul campului, se arunce sapă si cosă, furcă si greblă, că se le schimbe cu puscă.

Ce e dreptu, diariile ungurescă, mai alesu calea din secuime si dela Clusiu, unele si din B.-Pesta inca adaogu forte multu la inmultirea grijilor poporului prin necurmatele propagari de făime si fantasii de a le loru. Unu neguțatoriu arméu din Ciucu ori Giurgiu intorsi din Moldova, cātiva carausi secuiesc, carii mergu si vinu necurmatu cu transporturi, intrebatu de cei inbracati in magiarca: Ce ati vediutu, ce-ati audiu? „Amu vediutu muscali cāti frundia si érba; amu vediutu atătea tunuri cāte cara se află in satu la noi, calarime de se cutremură pamantul, si toti pornisera incōce spre munti, că se trăca la noi in secuime, se ne duca in Sibera — unde va mai fi aceea. Apoi amu audiu, că valachii nu sunt certati cu muscalii, mananca si beu unii cu altii si isi dicu Brate brate, zdrast zdrast, paigom paigom na Venger (frate, sanatate, se mergemu se mergemu la unguri).

Aceleasi diarie potentiea grija si spaimă publica prin des'a repetare a fămii, că Russa ar fi promis Romaniei, că de cā va cede acuma de

buna voia Basarabi'a pâna la gurile Dunarei, pâna la Ismail si Reni, la cea de antaiu ocasiune candu se va scula cu bataia contra Austro-Ungariei, ii va ajuta si garanta luarea Transilvaniei si inintiarea regatului daco-romanesc. Dupace propaga idei si planuri de acestea nutrite in Clusiu, Murasieni, S. St. Giurgiu etc., apoi totu acelea diarie se intoreu si ceru cu taria, ca regimetele romanesci se fia scose din Transilvania in alte tieri si se fia inlocuite, cu ce? cu regimete curat magiare! Se pote ca li se va face pe voia si in punctul acesta, ca-ci in dilele nostre se potu forte multe lucruri, prin urmare si nesce insulte ca acestea. Fia; pote dara ei singuri bataia cu imperiul Russiei, deca consciintia faptelor proprii i mustra si mursuca asia de cumplitu, in catu le-a rapit tota linistea sufletasca si totu somnulu. Noi se ne incredem dupa D-dieu intru intieptiunea suprimei comande si se remanemu neclatiti in credintia nostra, ca tocma evenimente de natura acestora voru da probe noue si stralucite despre marea valoare a elementului nostru romanescu in acesta monachia, si ca in mesură aceleia vomu fi tractati si recunoscuti de aci inainte pe terenul national-politicu. Intr'aceea poporul nostru se va porta cu acea demnitate si seriositate de caracteru national, care'i este lui propriu, se va feri ca de focu de infratiri frangatorie de gutu ca cele din 1871 si va astepta cu patientia desvoltarea minunatelor evenimente, care nu se voru termina nici cu congresulu din Berolinu, ci se voru continua si dupa aceea, de si cu oresicare pauza, dara cu violentia atat mai teribile; ca-ci lumea europeana mai este inca prea departe de a si fi inplinitu missiunea sa sublime. Poporale mai au se si traga mari computuri unele cu altele.

Eri si astadi s'au tienutu aici adunare generale a representantilor comitatului Sibiu, in care pe langa multime de afaceri curente s'au pertractatu si unele cestiuni de principiu, asupra carora cele doue partide isi mesurara poterile. Aici inse opositiunea antigubernamentale compusa din sasi si romani, este numerosa si se afla in majoritate.

Timpu avemu totu frumosu. Omenii au incep tu la cosa.

A u s t r i a .

Vien'a, 13. Juniu. Despre sorteia contractului dualistic scimu astadata numai atata, ca pâna in sambat'a Rosaliilor gregoriane ei credea tare in realizarea lui catu mai curendu s. definitiva. Acum se constata, ca erasi li s'au mai ridicat cateva dificultati, cu care se va perde din nou unu timpu pretiosu. Se crede totusi ca dora pâna la finea lunei se voru complana si regula tote, pe 10 ani, dara cu grija in animi, ca chiaru in acel periodu au se se schimbe multe de tote, prin fortia omnipotente a evenimentelor. Atata remane adeveru constatatru prin indelungele si epochalile desbateri parlamentarie mai alesu din lun'a trecuta, ca cu nouu dualismu nici unu nu sunt indestulati.

Dela congresulu europen din Berolinu.

(Dupa sciri telegrafice.) De multu asteptatulu congresu s'a deschis joi in 13/1 Juniu a. c. pe la 2^{1/2} ore dupa amiedi. Delegatii plenipotenti ai marilor poteri care semnasera tractatulu din 1856 dela Parisu, s'au presentat fia-care in uniforma usitata in statulu loru. Mai dela tote staturile au venitu cate trei insi. Numele tuturor se voru cunoscute catu mai curendu. Mai antaiu principale Bismark salută pe dd. plenipotenti cu puçine cuvente; dupa densulu c. Andrássy propuse, ca presidiulu se se ofere lui Bismark, atata pentru-ca este usu vechiu alu congreselor, ca presidiulu se se dea la unu barbatu de statu de ai tierei in care se tiene congresulu, catu in recunoscinta inaltei intieptiuni a densului. Andrássy termina dandu espressiune furbintei dorintie de a vede pe imperatulu Vilhelm catu mai curendu insanesitosatu. Dupa acestea se constituise secretariatulu (biouroul) congresului. In fine congresulu luă decisiunea unanima, ca desbaterile si conclusele sale se decurga si se tien in secretu. Lectori voru bine voia si insemana decisiunea acesta, pentru-ca in decursulu lucrarilor congresului se nu fia ametiti cu faime si conjecturi de ale corespondentilor straini, carii isi vendu pe bani visurile loru.

Membrii congresului se mai inovira, ca si dintia a dou'a se se tien numai luni in 17/5 Iuniu, era pâna atunci membrii se aiba numai a tiené intre sinesi conveniri si conversatiuni private, care cumu ii convine, pentru-ca pe calea acesta se se pote intielege si prepara mai usitoru pentru marile scopuri ce si propusera a realisa. De aici erasi invenitiam doare lucruri: ca faim'a latita in dilele trecute, ca si cumu congresulu ar avea se tien-

numai 10—12 dile, fusese numai fetulu fantasiei unora; apoi ca delegatii Romaniei si ai celorulalte staturi mici, carii inca n'au apucat se siidia la mésa verde, voru avea ocasiune forte bine venita de a conferi in acestea dile si a informa pe membrii congresului. Missiune sublime, totu-odata grea. D-dieulu celu viu se dea, ca ea se fia si fericita si glorioasa.

R o m a n i a .

"Politische Corresp." dela Vien'a publica dela Bucuresci din 11 si 13 Iuniu unele sciri mai multu de catu curiose, ca adeca corpulu alu 11-lea russescu ar fi plecatu spre Pitesci, unde se afla trupe romanesci, era acestea spre a evita vreun conflictu sangerosu, s'aru fi retrasu spre munti, si asia armatei romanesci iar fi taiata comunicatiunea cu capital'a, prin urmare si cu Domnulu. Acesta scire era din 11. Noue ni se paru prea misterioasa si nu'i poteam da credientu. Acum vine alta din 13 dupa care in urm'a protestului Romaniei, russii s'au retrasu pe 10 kilometri (camu 1^{1/4} miliari austr.) dela linile trupelor romanesci. Dela Ploiesci au venit pâna la riul Prahova la comuna Filipesci nu deparde de Campina pe calea catra Brasovu. Russii au inaintat pâna in Prahova? Faceti bine, aruncati ochii pe charta si mesurati distanta dela Prahova pâna la Pitesci.

P e l l a g r a .

Bola urita si cumplita este pellagr'a. Causa din care se dice ca s'ar nasce acelu morbu afurisit, sunt de natura ca se ne insufle si noue grija si se traga asupra'i tota atentiuoa medicilor nostrii, mai virtosu in regiunile mai baltose, totuodata caldurose, locuite de romani nutriti mai multu numai cu mamaliga.

Pellagra, ce se dice si Rosa de Milanu, lepra de Milanu, lepra lombardica vel Mediolanensis vel italicica, este unu morbu endemicu, adeca locale, propriu unui poporu si unei regiuni, ore-sicumu predominante intre celelalte morburi. Medicii nici pâna astadi n'au fostu in stare de a studiu si a petrunde natura pellagrei. Ei sciu pâna acumu numai atata, ca pellagr'a domnesce mai multu in Itali'a superiore, in Franci'a meridionale, si anume in tieneturile baltose, in care se cultiva orezul, precum si in regiunile pe unde locuitorii mananca totu numai mamaliga (polenta, colesia, cucusia) facuta din farina de papusioiu, pe langa aceasta lucru multu si greu sub ceriulu liberu espusi arsietie sôrelui. De pellagra sufera individii de ambele sexe. Simptomele bolei sunt stricarea stomachului seu cumu se dice perderea apetitului, dorere de nervi, slabitiune in corp, desgust si descuragiu in spiritu, dupa care esu nesce pete rosii pe pele in partile corpului espuse la sole; de aceea se si numescu rose. Reulu acesta se incepe de cu primavera, era preste érna le trece, dara in altu anu apuca din nou pe individu; era dupa trei pâna in siepte ani ómenii suferitori de pellagra cadu cu totulu in melanconia, apoi nebunescu cu totulu, seu ca devin asia de nauci si hebeuci, in catu nu mai potu fi aplicati la nici-unu lucru, dara si moru forte multi din ei. Populatiunile sufera de aceasta mare calamitate cu atata mai greu, ca pellagr'a vine totu la individi carii se afla in etatea midiulocia intre 30—45 de ani, tocma pre candu aru fi se desvolte cea mai mare activitate de vietia si labore. Din multimea de obiectiuni cate s'au facutu si se mai facu in cadavrele pellagristilor, medicii totu n'au putotu se descopere natura bolei si se dea de medicina. Numai una se scie, ca deca bolnavulu de pellagra se stramuta cu locuinta in altu tienutu scutit de acea bôla spusata, in trece de totu, buna-ora cumu trecu de totu gusiele la muntenii nostrii din Transilvania meridionale, deca locuescu cate 2—3 ani pe siesurile tierei romanesci; acestorui inse dupace se intorc in aerulu celu aspru de munte, erasi le vine gusa la locu.

Din raporturile oficiale adunate prin commissiunile sanitare esmissee inadinsu, citim lucruri infrosciate despre devastatiunile pe care le face pellagr'a. Comisiunea din provinci'a Mantua constata, ca numerul bolnavilor de pellagra cresce pe anu ce merge. In casele de sanetatea (palaturile nebunilor) nu mai incapau, ca-ci nebunii de pellagra s'au inmultit preste mesura. Causa se dice a fi, ca vreo douedieci mii de familii lucra cate 12—14 ore pe di, dara n'au vai de capulu loru alta mancare, decat numai polenta (mamaliga) si locuescu indesutu in cociobe rele si puturose, ca si jidovii si ca tieganii*. Intr'o scrisoare dela Neapole din 30. Maiu a. c. citim totu lucruri de acestea, care facu multa grija barbatilor de statu ai Italiei, ca-ci ei se considera de parinti ai poporului.

Pellagra! Se aruncamu si cu aceasta ocasiune o cautatura, fia catu de rapede preste intregulu poporu romanescu si preste tote regiunile locuite de elu, pâna in lacurile de pre camp'a Transilvaniei, in baraciile (baltócele) Murasiusi si ale Tisei, era mai virtosu preste regiunile danubiane curmate de balti immense; se intrebamu pe acei locuitorii, cu ce traiescu, mai alesu in asia numitulu postulu St. Petru lui, la lucru greu de campu, sub saget'a radielor sôrelui. Datoria fia-caruia din noi este, ca se ingrijim pentru inmultirea necurmata de individi sanetosi, venosi, puterosi, prin generatiune, nutrementu bunu si observarea stricta a regulilor dietetice si higienice in totu corpulu natiunei nostre. DVóstra ati caletoritul prin unele regiuni, in care vedi atatea fecie palide, sarbede, cautatura melancolica si tempita, si unde cei betrani abia ajung la etate de ani 60. Care se fia cauzele? Din gratia lui D-dieu avemu destui medici, carii iubescu multu pre poporulu din alu carui sinu au esit u ei; si rogamu se-i

stea in ajutoriu cu intieptulu loru consiliu, precum facu mai multi in capitalele Romaniei, era in Banatu venerabile dr. P. Vasiciu, care si luă de problema a cultiva in paralela Hygien'a si Scol'a, precum face vigorosulu dr. Ioanu Moga in Sibiu si in cerculu de comune rurale datu in grija dsale. Inainte cu optu ani se pornise in Bucuresci discusiuni seriose asupra puterei nutritoriei a mamaligei; pre catu scimu inse, acea discusiune s'a curmatu spre multa parere de reu. Relevarea ei ar fi in interesu comunu, si precum credem noi, binefacatoriu. Nu ca dora noi amu fi amici passionati ai carnariilor si mai alesu ai grasingilor; simtimu inse adeverata dorere sufletasca, ori-candu vedem la partile aruncate la mîtie si catie, era pe omeni mancandu mamaliga góla. Totu asia nu pricepem, de ce carnea de paseri domestice si ouale loru se fia destinate dela natura numai pentru paseri carnivore si pentru vulpi, dichori, nevestiuci, nici carnea de óie numai pentru lupi.

Corespondentie particularie ale „Observatorului“.

Din intins'a regiune a Somesului, locuita in partea cea mai mare de romani, catu tiene de pela Clusiu preste Apahida, Gherla, Desiu, Betleanu pâna susu la Rodn'a-vechia, la Nasaudu pâna in marginile Bucovinei si ale Moldovei, ni se scie ce e dreptu raru, dara nici odata ceva bunu, ci totu numai serii lungi de asupriri si calamitati. Aci avemu dela Rodn'a-vechia una din acele sciri positive, care la audiulu Europei civilisate ar suna ca fabula. Publicul romanesc scie, ca scol'a romanescă gr. c. din Rodna in a. 1876 fu sparta cu forta armata si prefacuta in scola de statu sub auspicile inspectorului Koos Ferencz, fostu odiniora popa calvinesc la Bucuresci, apoi mare maiestru la Deva, dupa aceea trimis in apostolia la Maramuresi, de acolo manatu era in Transilvania, ca se descopere magarii in districtele Nasaudu si Bistritia, in fine trimis pe urm'a lui Réthy Lajos si a lui Orbán Balázs la Brasovu, ca se mai faca unu 1871.

Despre acelu casu plinu de scandale primim una corespondentia din 8 Iuniu st. n., dupa care scotem acestea informatiuni:

Dupace s'a luatu scol'a romanescă din Rodn'a-vechia cu forta si s'a prefacutu in scola de statu, au fostu strimtoratii si romanii ca se si trimita pruncii loru. Dara ce se intempla? Indata dela prefacerea scolii, tenerimea romanescă greco-catholică a fostu obligata a merge in catechisare la parochulu ungurescu rom. cath. si a invetia catechismul in limb'a magara. Vediindu inse Koos Ferencz si consiliul scolasticu, ca cu forta loru nu facu nimicu, ca-ci catechisarea in limba necunoscuta este nuci aruncate in parete, se abatura dela planulu loru primitivu. (Aci este o lacuna in correspondentia, ca-ci mai incolo se scrie). Asia facura cunoscutu ministeriului de culte, ca scolarii gr. - cath. nu primesc invietiatura din trens'a, din causa ca v.-protopopulu Clemente Lupșiaiu ca parochu confesionalu nu vrea se ia asupra si sarcină de catechetu. In seurtu tempu dupa aceasta au si venit unu mandatul din partea consistoriului diecesanu din Gherla, in care se impune Domnului protopopu a catechisa in scol'a de statu. Nice la aceasta, nici la a 2-a provocare n'au satisfacutu ordinatiunilor consistoriali, adeca n'au voit a pasi ca profesorii catechetu in acel edificiu, de unde atata dñi'a sa, catu si connationalii au fostu alungati prin pusce si panganete, ca nesce persone fora caracteru. Oppunerea aceasta facia cu ordinatiunile consistoriale a produs mare sensatiune in curatoriile scolii, din care causa numitulu d. v.-protopopu deveni denuntiatu ca agitator contra statului. Pentru a se spală de falsa presupunere si pentru a incungură sil'a, s'au resolvit a renuntia chiaru la oficiul de parochu, ceea ce inse din partea consistoriului nu s'au primitu, ci i s'au recomandat unu capelanu ca de ajutoriu; apoi gratiosulu consistoriu (aici se supprimu patru linii) prin una ordinatiune au si dispusu denumirea si introducerea domnului parochu in disponibilitate B. Popu de capelanu, in care ordinatiune apriatu e accentuat, ca numitulu parochu fora amanare se si incépa catechisarea pruncilor. Asia dara asta e causă a principale a denumirei. Nota bene: aceasta disputa si a facutu fora a fi intrebata si populatiunea, deca voiesce a primi gratios'a decisiune sau nu? Ordinatiunea impartasita prin Vicariatul din Nasaudu, in 26 Maiu s'a cetitu si explicatu poporenilor, cari s'au aflatu forte indignati, pentru ca n'au sciatu nimicu despre tota intemplarea; in fine cu primariulu in frunte au protestat energiosu dictundu "daca statul voiesce catechetu, se denumește ori-pe cine, pentru ca ei sunt indestuliti cu parochulu loru, si ca ei nu pricep cumu dispune ordinariatu contra vointiei loru."

Totu in acea di dumineca dupa ameadi numeru insemnatu de barbati s'au adunat la cancelari'a comunale cu scopu de a da si in scrisu ceea ce simtiescu. Protestulu facutu in scrisu si subscrisu de mai multi insi s'au si asternutu Vicariatul in Nasaudu. Protestarea energiosa asia credu s'au facutu in favorul tinerului teologu de buna sperantia G. Domide din Rodna. In acela june isi cauta populatiunea radinmulu in viitoru si aperarea contra intrigilorlor, si credu ca nici nu se voru insiela. Dupa aceste dlu v.-protopopu Lupșiaiu la rogarea poporenilor s'a resolvit a functiona, pâna candu sperantia loru se va realisa. Nici n'au trecutu inca tristele intemplari ale scolii, a carei causa s'au pertractatu mi se pare in 1 si 2 Aprile a. c.; inse pâna astadi nu se scie decisiunea judecatorescă; dara resultatul se poate prevede. Dupa ce s'a luatu scol'a, se amesteca si in afacerile bisericesci. Inca vomu sosi pâna acolo, de si parochulu susținutu din sudorea poporului va fi alesu si denumit dupa cumu voru dispune altii, si totusi noi romanii treceau de vinovati!

Dixi.

*) La pellagra nella provincia di Mantova, Relazione della commissione provinciale. Mantova 1875.

De pe riulu Crisiului, 9 Iuniu. (Estrasu.) Déca nu me insiela tóte semnele, scaunulu episcopiei nóstre va mai remanea inca multu timpu vacantu, si acésta se va intembla nu numai din caus'a luptei partidelor dela B.-Pesta, care'si au fiacare cáté unu candidat si gubernulu pe alu seu, ci si cá din veniturile intercalarie se se pote plati in vreo doi ani datorile facute de prea nefericitulu episcopu Olteanu. Se pote cá se me insiela; dara in opiniunea mea me intaresce si impregiurarea, că faimosulu Nedetzky, nepotu alu lui Franc. Deák si cumnatu alu ministrului Széll, acelasiu Nedetzky, cu care se incurase Olteanu, ori cá'lui incurcasera altii in administratiunea dominiului episcopescu cu pretiu de 15 mii fl. perduți, in dilele acestea fu denumitul la domniul episcopescu dela Beiusu cá comisariu ministeriale cu diurna de 10 fl. pe di.

In cátu pentru inplinirea scaunului veduvitu, in cerceri bine informate se vorbesce, că numerulu candidatilor s'a micsioratul dela optu la trei; apoi că toema de nu aru impedeca susu atinsele impregiurari, denuimrea totu s'ar amana pâna dupa alegerile dietali, că se se védia, care dintre candidati va scôte mai multi deputati gubernementali cu ajutoriulu pressiunei morale ce va avea se faca asupra preotimei, docentilor, cantetilor, curatilor bisericesci si prin acestia asupra celorulalți alegatori, pentru-cá alegerile se nu coste sute de mii cá alta-data, séu adeca cá candidatul la episcopatu se ajute pe solgabirai in manoperele loru.

Misamintele electorale pe la noi inca nu s'au inceput.* Atâtă scimu numai, că deputatulu de pâna acum nu mai vrea se primésca mandatulu. Noi inse ne tememu, că Nedetzky are totuodata missiunea de a ne face necas la alegeri; că-ci precum audim, la Ciacova in Banatu, unde fusese alesu mai inainte, acum nu'l voru mai alege; in trecutu inca l'au alesu numai la insistentia lui Deák.

Temisiór'a, 12 Iuniu n.

Domnule Redactore! Intr'o cestiu din cele mai mari amu se fiu scurtu, cumu nu s'a mai pomenit, spre a marca si prin acésta nefericit'a epoca in care traiu. Multu sunt ingrijati domnii nostri; tienu dese conferentie la prefectulu, facu diverse planuri si preparative pompöse pentru serbarea in modu demnu de ei a aniversariei centenariei dela incorporarea Banatului cu Ungari'a. Este cunoscutu că la 1716 candu Banatului s'a luatu dela turci, poporatiunea acestei tieri era mai preste totu romana; celu pucinu nemti si unguri nu se afau nicidecum.

Totu asia este cunoscute, că imperatulu Carolu alu VI-lea si mai tardiua marea sa fica imperat'ea Mari'a Teresi'a, la staruintele impetuöse ale magnatilor magiari pentru incorporare totu de atâtea ori respinsera acésta pretensiune cu argumentulu bine motivat, că incorporarea pentru poporale tieriei Banatului aru fi o nefericire, dupa care ele aru ajunge se blasteme armele si victoriele lui Eugen de Savoya, in locu se-le binecuvante.

Mai tardiua pe la 1777/8 poporulu autochtonu dupa consiliulu magnatilor Ungariei au fostu cutropitul colonii svabesci, pe urma datu pe man'a aristocratiei magiare. Acestu-a este momentulu, actu istoricu, pe care domnii se prepara a-lu serba in modu demonstrativu.

Ei bine: Ce actitudine seau tienuta se observe romanii, poporulu stravechiu alu tieriei, facia de serbatori'a Domnilor? Respusu: Căti se simtu fericiti prin stapanirea de 100 ani a domnilor, se merge cu domnii la biserica si la nunt'a de diamantu; éra cei incarcati

*) Se pote că nu s'au inceputi pe facia, dara intrascunsu ele decurgi in totu coprinsulu tieriei cu zelul extraordinariu. Marea diferența intre agitatuniile din cele trei periode precedente si intre cele de acum a este, că astadata si-au schimbatur si strategia, si tactic'a electorală. Ei agităda multu mai pucinu prin diarie, éra pre cătu se vedu ici-colea publicatiuni electoral, acelea sunt scrise cu maiestria, mai multu spre a'si masca planulu, a insiela si pacali pe adversari. Déca te vei lua in cestiu electoralu dupa diarielor, se scii că vei remanea pacalitul. Comitetul electoral se compunu pretotindeni in liniște, pe tacute, nu cu larma si sgomotu cá altadata; dupa aceea se punu pe corespondentie private, trimis agenti (Kortes) sub diverse preteste, cu promisiuni si bani. Se dan parole; se facu si juramente; dara nici-unii nu uita doctrin'a adoptata de ei că: in politica nu se cauta morală, si in alegeri nu esci obligatu se-ti tieni cuvantul datu. Ati vedutu de es. la Brasovu, cumu deunadi secuui era pe aci se pacalésca pe romani cu alegerile municipali in órele din urma.

Red.

de necas si de dorere se imbrace doliu si se urmedie scriptrei, care invetia, că sunt rele de care nu este scapare, de cătu prin postu si rogatiune!

Asiu dorí cá toti se fia in partea domnilor, dara tare me temu, că nu va fi nici macaru unulu. V.....

Urmare si fine a Corespondintiei din Nr. 44.

Nu se cere se retacim prein istoria seclilor trecuti, ci se repasim numai cătă-va pasi pâna la tempulu nascerei formidabilei „Krach“ si ne vomu convinge, că in virtegiulu speculativu alu lumei moderne, neci una din operatiunile sub a) b) c) indegetate nu-ti dau siguranta deplina pentru pastrarea neatinsa a capitalului elocatu. Cassele de pastrare, institutele de creditu séu veri cum le vei numi, facu fallimentu cá ori-ce intreprindere omenescă, — nu e de lipsa se amentim prea multe exemple, — pentru noi cei cu fundatiuni e destul unicul, acel'a alu casei de pastrare dela Lugosiu (in Banatu), unde se daună dieces'a gr. cath.

Pociu inse asecură pe onoratulu publicu si cleru, că fundatiunile diecesei oradane d'in asta parte dauna inca n'au suferit.

Se trecemu la ipotec'a realitatilor.

Totu cunoscemu trist'a devalvare a valorei acestora. Casa, pamentu, cari inainte de 8—10 ani avea pretiu de 5000 fl., devenind la licitatii publica, abia trecu cu 1000—1500 fl.

Nu esista fundatiune, carea se n'aiba capitaluri elocate pe basea pretiurilor de atunci; acuma venindu treab'a la venduirea realitatei carea servesc de ipoteca, e de sigur că fundatiunea pe langa antieietatea gravei contributiuni premerse pe 3 ani, si esorbitantelor spese de executiune provenite d'in intortocat'a nostra procedura processuale, are daune d'in capitalu.

Casuri de aceste au si fundatiunile diecesei oradane, au inse tote institutele si corporatiunile patriei si monarhiei: dar pentru unele că aceste nu poti invinui neci pe eppu, neci pe capitulu, neci pe advacatu, că-ci caus'a e calamitatea publica intinsa peste patri'a intrega.

Potu inse si aci a asecură, că daune de acesta natura abia amenintia fundatiunile nóstre in 3—4 casuri, fara că sumele se fia importante.

Percentele (interusuria, camete) inca potu peri cu capitalulu, că si fara de elu. Scimu că in intielesulu procedurei procesuali, din pretiulu inmobilelor vendute, procentele se platescu numai pe cei mai de aproape decursi 3 ani.

Se intembla că debitoriu mai capeta gratia de acceptare pe $\frac{1}{2}$ séu pe unu anu intregu. Cauzele de consideratiune suntu multe in lume. Dupa gratia totu vine procesulu, vine appellat'a sententie in doue foruri; vine recursulu de nullitate in contra executiunei, licitatii, a pertraptarei seriali si a planului de impartire; intr'aceste 'ti pote intreveni unu procesu de pretensiune (escindere), pote de antieietate, pote la cartea funduale de correctiune, de stergere (auslöschen — kitörles) si esci silitu se astepti decurgerea finala a acestora cu anii. Se mai pote intembla se ti se casseze tota afacerea procesuale si executionale, apoi incepe totu de nou, si eata că au trecutu 4—6 ani, d'in cari numai 3 ti-aducu procente.

Dara unde sunt procesele concursuali? cari duréza căte 6—10 ani. De aceste inca avemu doue.

Dupa tóte aceste ar' dice dora lumea mare: Ei bine! neci institutele de bani, neci ipotec'a de realitatii nu ni-dau garantia deplina, nu ne scutescu de dauna, deci cumperati papire de statu cu venite de 4—5%, că-ci mai bine venitul pucinu si siguru, decătu in sperantia venitului mai grasu, a fi espusu la dauna. Acei domni inse cari dora ar' vorbi estu-modu, bine se cugete, că totusi n'ar fi consultu a depune capitaluri de sute de mii, totu numai in papire, că-ci si aceste varieza in valórea loru dupa fluctuationile politice. Numai dela 1850 incóce inca avemu exemplu, că trecu si staturile, apoi cumu n'ar' trece papirele loru. Unitatea italica căte staturi a desfacutu; unitatea Germaniei căte a stramutat; Turci'a e inaintea ochilor nostri; căti suntemu pagubiti cu actiunile drumului de feru turcescu? Apoi miscarile pentru unitatea slavica ce prospecte ni-dau? Dar se cumpenim si diferintia de venite. La unu capitalu de 100,000 fl. unu procentu face diferintia de 1000 fl. plat'a unui profesor, a unui functionari.

Dupa ce amu vedutu eventualitatele toturor elo-

cariloru de capitaluri, potem se venim la acea convingere, că elocarile sunt conditionate dela imprejurările predominitòrie, si că unu corp administrativu de fundatiuni totudeauna va luá la cumpena circonstantele, si elocarile le va efectua si stramutá dupa cerint'a loru, folosindu-se candu de una, candu de alta modalitate dintre cele amintite.

Facându o deductiune scurta din cele premise, potu se mai repetu, că retele in genere nu vinu dela administratori, ci din alte parti. Tacerea veneratului capitulu nu se pote stigmatiza de misteriosa si de ascunderea luminei sub obrouc. Acésta tacere, precum amu observat eu, provine de acolo, că Veneratulu Capitulu, — de si recunoscere poterea opiniunei publice, — nu se sente angajatu a da informatiuni pe calea apucata, ci la locul competente, sub acoperamentul si intre partii casei proprii.

Avendu in vedere cerculu competentie mele, atâtă amu potutu se aducu la publicitate. Nu cugete inse Veneratulu Cleru, că eu dora n'asiu voi mai multa deslucre, nu inse pentru că dora asiu ave suspitione in privint'a administratiunei conscientiose si corecte, ci numai chiar din motivulu, că toti din tote partile se fia clarificati si linisiti.

Acestu scopu inse neci candu nu se va ajunge cu polemii diaristice, ci numai purcediendu pe acea cale organica, carea stă Veneratului Cleru deschisa in poterea institutiunii vigente in baseric'a gr. cath.

Primesc de Redactore descoperirea sincerei mele stime, cu carea sumu alu dniei tale

totu-deauna onoratoriu

Ios. Romanu,
advocatu diecesanu.

Oradea 6 Iuniu 1878.

Post'a redactiunei.

Sibiu, 12 Iuniu n. (Venitul prin posta). In Nr. urmatoriu.

Beiusu, 9 Iuniu. Lectorii iTi voru fi DTale recunoscători. Va esi in lun'a c.

Teregov'a (confiniu militariu). Amu anuntiatu de repetite-ori, că corespondente anonime, unde adeca auctorii se ascundu chiar si de redactoru, nu se publica. A subserie: „Mai multi“, nu insemmă nimicu. Apoi acusele ridicate asupra respectivei auctoritatii eclesiastice sunt asia de grele, in cătu cineva trebuie se ia asupra'si respunderea pentru ele. Ddnii „Mai multi“ necum se se descopere cătra redactiune, dara inca inaintara corespondentia prin a trei'a mana.

Bucuresci, 5 Iuniu. Indata ce voru sosí cartile. Salutare si stringere de mana fratiésca.

Vien'a, Krummbaumgasse 12. Déca voru veni Nrii de proba.

Pretiurile cerealeloru

si altoru obiecte de traiu au fostu la	14 Iuniu in Sibiu:
Grâu, dupa cualitati	1 hectolitru fl. 8.50—9.50
Grâu, amestecat	1 " " 7.30—8.10
Secara	1 " " 6.—6.40
Papusoio	1 " " 6.10—6.50
Ordiu	1 " " 7.—
Ovesu	1 " " 2.80—3.20
Cartofi	1 " " 3.—3.50
Mazare	1 " " 10.—
Linte	1 " " 12.—
Fasole	1 " " 8.—
Lardu (slanina)	50 Kilogram. " 34.—
Untura (unsore topita)	50 " " 30.00
Carne de vita	1 " " 34.40
Oua 10 de20

Cursuri de Bucuresci in Lei noi (franci).

13 Iuniu n.
Obligatiuni rurale din 1864 cu 10%
Imprumutul Oppenheim din 1866 cu 8%
Obligatiune de imprumut dominiale din 1871 cu 8%
Creditu fonciarul (hypot.) rural cu 7%
Creditu fonciarul urban (alu capitelei cu 7%)
Imprumutul municipale non (alu capitul) din 1875 cu 8%
Fondulu de pensiuni (per 300 l. a.) cu 10%
Actiunile califorilor fer. rom. din 1868 cu 5%
Actiunile califorilor fer., prioritati din 1868 cu 6%
Daci'a, Compania de asecur. din 1871 actiunea de 250 l. a. 8%
Romania, Compania de asecur. (act. de 100 l. n.)
1873 cu 8%
100 "

Unu pachetu, impartit in 8 doze, preparat conformu instructiuniei date de medicu dimpreuna cu informatiunea despre folosire in diverse limbi consta 1 fl., pentru timbru si pachetare separatu 10 cr.

Pentru comoditatea o. p. adeverat'a thea antiarthritica, antirheumatica, curatòrie de sange a lui Wilhelm se mai afia in:

Sabiul la Frid. Thallmayer, comerciant.

Abrud: F. Tones & Comp.

Bistritza: Fridricu Kelp, Tergovits & Zintz,

Dietrich & Fleischer.

Blaşıu: Carol Schieszl, apotecariu.

Orasitia: Carol Reckert, apotecariu.

Alba-Julia: Iuliu Fröhlich, apotecariu.

Clusiu: Ad. Valentini, apotecariu.

Brasovu: Ferd. Jekelius, apotecariu.

Lechinția: Friedr. Scheint, apotecariu.

Feldiöra (langa Brasovu): Friedr. Folberth, apotecariu.

Ili'a, C. Hoffinger, apotecariu.

Osiorhei: Max Bucher.

Sabesiu, I. C. Reinhard, apotecariu.

Baia mare: I. Horacsek, apotecariu.

Ajdu: August Binder, apotecariu.

Miercuria: Chr. Fr. Schimbert, apotecariu.

Romania (Moldova): Josef Dannphy, apotecariu.

Sedisiora: Josef B. Teutsch, comerciant.

Reghinul: S. & I. Leonhardt.

<p